

STORTINGET

Innst. 89 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Dokument 8:132 S (2019–2020)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siri Gåsemyr Staalesen, Kari Henriksen, Torstein Tvedt Solberg, Masud Gharakhani, Eirik Sivertsen og Stein Erik Lauvås om tiltak mot sosial kontroll

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen sikre tilbud om kompetanseheving som gir grunnleggende kunnskap om sosial kontroll for lærere og rådgivere fra barneskole til videregående skole, samt retningslinjer for hvordan skolene skal jobbe systematisk med denne problematikken.
2. Stortinget ber regjeringen senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2021 komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av antall minoritetsrådgivere, slik at elever på videregående skole kan søke råd hos denne tjenesten uavhengig av hvilken skole de går på. Stortinget ber regjeringen også vurdere om det bør tilsettes egne minoritetsrådgivere ved enkelte ungdomsskoler.
3. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av det sosialfaglige arbeidet rettet mot familier som er berørt av sosial kontroll-problematikk, herunder involvering av sivilorganisasjoner med tverr-/flerkulturell

kompetanse og oppretting av lavterskeltilbud med familierådgivning.

4. Stortinget ber regjeringen sørge for at alle kommuner skal ha ett felles koordineringspunkt for de ulike hjelpetiltakene mot sosial kontroll, der alle som ønsker hjelp eller veiledning, kan henvende seg.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvide bestemmelsene om avverging av kjønnslemlestelse i straffeloven § 284 til å omfatte tvangsekteskap og disiplinerende tiltak mot barn i strid med norsk lov.
6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at negativ sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.
7. Stortinget ber regjeringen innføre retningslinjer som sikrer at ressursteam kobles raskt inn når barn har udokumentert fravær fra skolen, for å sikre barnets rett til utdanning.
8. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om en ny ordning for forhåndsgodkjenning av skolegang på grunnskole i utlandet for å sikre barnet tilgang på tilstrekkelig undervisningskvalitet.
9. Stortinget ber regjeringen utvide oppfølgingstjenestens mandat til å kartlegge og melde fra ved mistanke om tvangsplassering i utlandet.
10. Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder om opplysnings- og avvergingsplikten og unntaksreglene fra taushetsplikten for å styrke samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner. I denne forbindelse må det gjennomføres en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjø-

re alle som arbeider med barn, og befolkningen el-
lers, godt kjent med dette.

11. Stortinget ber regjeringen innføre rutiner for rap-
portering der aktuelle etater som skoler, barnehager,
barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav m.fl. går
sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn
som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at
ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske
barna som er i de landene de har ansvar for.
12. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til
endringer i lovverket som sikrer at myndighetene
bedre kan følge opp og hjelpe barn som er etterlatt
i utlandet, uansett hvilket land barnet oppholder
seg i.
13. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til utvikling
av en treffsikker metodikk og koordinering mellom
offentlige myndigheter i internasjonale saker som
gjelder barn som blir etterlatt i utlandet, for å sikre
at det jobbes tverretattlig og integrert med disse sa-
kene.
14. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stor-
tinget med forslag til lovendringer som sikrer at for-
eldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn
pliktig skolegang, sanksjoneres økonomisk gjen-
nom dagbøter og trekk i barnetrygden for hele
perioden de har udokumentert skolefravær for sitt
barn.
15. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utvikle
et program for å ivareta barn og ungdom som har vært
etterlatt i utlandet, også etter retur til Norge, slik at
de får nødvendig hjelp til å komme i gang med en
ny start.»

Det vises til dokumentet for en nærmere beskrivel-
se av forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen har i brev av 30. juni 2020 til Kunnskaps-
departementet v/statsråd Guri Melby bedt om en vurde-
ring av forslagene. Statsrådets uttalelse følger av
vedlagte brev av 7. september 2020. Komiteen har
imøtesatt skriftlige innspill i saken.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeider-
partiet, Masud Gharahkhani, Stein Erik
Lauvås, Eirik Sivertsen og Siri Gåsemyr
Staalesen, fra Høyre, Norunn Tveiten
Benestad, Torill Eidsheim, Olemic
Thommessen og Ove Trellevik, fra
Fremskrittspartiet, Jon Engen-Helgheim
og Helge André Njåstad, fra Senterpartiet,

Heidi Greni og Willfred Nordlund, fra
Sosialistisk Venstreparti, lederen Karin
Andersen, og fra Kristelig Folkeparti,
Torhild Bransdal, viser til at negativ sosial kontroll
kan være «ulike former for oppsyn, press, trusler og
tvang som utøves for at enkeltpersoner skal leve i tråd
med familiens eller gruppens normer», og at denne
kontrollen «kjennetegnes ved at den er systematisk og
kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til
blant annet barnekonvensjonen og norsk lov»
(Handlingsplanen Retten til å bestemme over eget liv).
Videre beskrives æresrelatert vold som «overgrep mot
et individ som har 'vanæret' eller som det fryktes kan
vanære familien. Volden kan ha som mål å forhindre det
noen mener er ærestap eller å gjenopprette tapt ære».
Denne volden er ulovlig og straffbar og må følges opp
som det.

Komiteen vil understreke at negativ sosial kon-
troll og æresvold kan få stor negativ innvirkning på en-
keltmenneskers liv og frihet, og at det derfor er avgjø-
rende å sikre at alle kan leve uten frykt og ta viktige valg
i eget liv. Negativ sosial kontroll og fysisk og psykisk
æresvold har ikke en plass i vårt samfunn.

Komiteen viser til at en alvorlig form for negativ
sosial kontroll er å bli etterlatt og tilbakeholdt i utlandet
mot sin egen vilje. Dette kan føre til at barn går glipp av
skolegang, og at de ved lange opphold i utlandet kan
oppleve reintegreringsutfordringer ved retur til Norge.

Komiteen viser til at lignende forslag er behand-
let i løpet av denne stortingsperioden i Innst. 261 S
(2017–2018) og Innst. 260 S (2017–2018), og viser til de
respektive partiers forslag og merknader der.

Komiteen viser til de ulike forslagene og til regje-
ringens svar til komiteen under behandlingen av saken.
Komiteen har særlig merket seg at det avdekkes flere
saker nå enn tidligere. Det kan ha årsak i at tiltak som er
iverksatt, fanger opp flere, men det er allikevel grunn til
å anta at mørketallene kan være høye, og at problemet
derfor er alvorlig. Det er fortsatt høy terskel for å be om
hjelp, og det er derfor helt avgjørende at det finnes gode
og tilgjengelige tiltak mot negativ sosial kontroll og
æresrelatert vold. Nasjonale og lokale myndigheter må
prioritere arbeidet med å forebygge og ivareta dem som
rammes av dette, som et langsiktig arbeid basert på
kunnskap og enkel og trygg tilgang på hjelp.

Komiteens flertall, medlemmene fra Ar-
beiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senter-
partiet og Sosialistisk Venstreparti, vil
anerkjenne regjeringens intensjoner slik de blant annet
framgår i brevet til komiteen og av handlingsplanen
«Retten til å bestemme over eget liv» (2017–2020), men
handlingsplanen fremstår som lite konkret og forplik-
tende. Det er ikke tilstrekkelig med gode intensjoner og

planer dersom det ikke samtidig bevilges ressurser til at tiltakene i planen kan iverksettes.

Flertallet fremholder behovet for bedre oppfølging og skreddersøm både på kort og lengre sikt enn det oppleves å være tilrettelagt for i dag. Forebyggende tiltak og tiltak som kan bidra til reetablering med familien, må dessuten forsterkes.

Komiteen viser til partienes merknader og forslag i Innst. 41 L (2020–2021) og til Representantforslag 137 S (2019–2020), som er til behandling i familie- og kulturkomiteen, og som også behandler temaer relatert til sosial kontroll og æresvold.

Komiteen viser også til merknader og forslag fremmet av medlemmer fra disse partier i Innst. 260 S (2017–2018).

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det er nedfelt i Granvolden-plattformen at negativ sosial kontroll er et alvorlig samfunnsproblem som må bekjempes. Disse medlemmer mener at de tiltak som er nedfelt i «Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)», er positive. Disse medlemmer viser også til statsrådets fyldige svarbrev til komiteen av 7. september 2020, der det redegjøres for status for de ulike spørsmålene som tas opp i representantforslaget, og også regjeringens oppfølgingsarbeid innenfor ulike tema.

Disse medlemmer viser for øvrig til følgende merknad i Innst. 41 L (2020–2021), jf. Prop. 66 L (2019–2020):

«Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at Arbeiderpartiet fremmet et tilsvarende forslag i Dokument 8:118 (2017–2018) som ikke fikk flertall. Disse medlemmer viste på det tidspunktet til at regjeringen vil ta stilling til et lovforbud mot søskenbarneekteskap i ekteskapsloven når det foreligger bedre kunnskap om omfanget og det er gjort tilstrekkelige helsefaglige vurderinger på området. Disse medlemmer viser til at Folkehelseinstituttet i 2019 startet et treårig forskningsprosjekt om søskenbarneekteskap for å få et bedre og bredere kunnskapsgrunnlag.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er opptatt av å sikre hvert individ sin rett til selv å kunne bestemme over eget liv. Dessverre ser en likevel eksempler på at det fortsatt finnes unge i Norge som vokser opp med en frykt for å bli utsatt for negativ sosial kontroll. For Fremskrittspartiet er kampen mot negativ sosial kontroll høyt prioritert.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i regjering førte en aktiv politikk mot negativ sosial kontroll. Det vises blant annet til tiltakene som er beskrevet i «Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og

kjønnslemlestelse (2017–2020)». Alle disse tiltakene er gjennomført. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen har varslet at den vil følge opp gjeldende handlingsplan med en ny handlingsplan om frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Disse medlemmer ser frem til dette. Disse medlemmer oppfatter videre at regjeringen allerede er i gang med å vurdere og følge opp flere av tiltakene som forslagsstillerne her fremmer. Dette fremgår av statsrådets brev til komiteen datert 7. september 2020. Disse medlemmer deler forslagsstillerens engasjement og deres bekymring knyttet til negativ sosial kontroll. Likevel mener disse medlemmer at det er både overflødig og unødvendig i tilknytning til flere av forslagene å be regjeringen sette i gang et arbeid som regjeringen allerede har varslet at de er i gang med. Det er mekanisk opposisjonspolitikk.

Et av de viktigste tiltakene for å motvirke negativ sosial kontroll er forbud mot søskenbarneekteskap. Det er derfor gledelig at forbud mot søskenbarneekteskap nå, 15 år etter at Fremskrittspartiet fremmet dette første gang, jf. Innst. S. nr. 102 (2005–2006), jf. Dokument nr. 8:3 (2005–2006), endelig har fått flertall i Stortinget. Disse medlemmer har sett utallige eksempler på unge mennesker som er blitt tvunget til å gifte seg med slektninger i foreldrenes hjemland, ofte motivert av å skaffe opphold i Norge. Det er derfor gledelig at de utdatterte religiøse og kulturelle normene med ekteskap mellom søskenbarn nå blir forbudt i Norge. Dette er et forbud som styrker mange menneskers rett til reelt å bestemme over eget liv. Det vises til Stortingets behandling av Innst. 41 L (2020–2021), jf. Prop. 66 L (2019–2020) og Fremskrittspartiets merknader i denne innstillingen.

Disse medlemmer er av den oppfatning at kjønnslemlestelse er et grovt overgrep mot barn og må bekjempes med alle midler. Disse medlemmer vil markere nulltoleranse for kjønnslemlestelse og understreker viktigheten av at kjønnslemlestelse avdekkes og straffeforfølges. En viktig forutsetning for effektivt å kunne straffefølge kjønnslemlestelse er at dette oppdages tidlig. Dessverre er det i dag vanskelig å avdekke dette hos barn. For å sikre et effektivt virkemiddelapparat for å avdekke kjønnslemlestelse, vold og andre seksuelle overgrep mot barn, fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et lovforslag om at helsekontroller for barn i alderen null til ti år blir obligatoriske, og at kontrollene foregår ved at veiing og undersøkelse skjer uten klær. Med mindre barnet følges opp jevnlig av helsevesenet av andre grunner, må alle barn og familier møte til de fastsatte helsekontrollene.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialis-

tisk Venstreparti, mener en velfungerende rettsstat skal sørge for at samfunnets lover og rammer er likt for alle. Flertallet har en visjon om et åpent samfunn som bygger på tillit mellom mennesker. Flertallet viser til at negativ sosial kontroll og fysisk og psykisk æresvold som oftest knyttes til at innvandring til Norge har brakt med seg andre religiøse og kulturelle skikker enn dem som folk flest legger til grunn for samfunnet vårt. Slik er det nok også i stor grad, men flertallet vil likevel påpeke at overdreven negativ sosial kontroll og æresvold er noe som også finnes i andre miljøer i det norske samfunnet.

Flertallet viser til at vi i Norge har en rekke tiltak mot æresvold, men at samfunnet i mindre grad har tatt tak i de bakenforliggende årsakene. Flertallet viser i denne sammenhengen til aksept av kvinners frihet og likestilling og hvordan mange fra barndommen av opplever at jenter og gutter ikke får delta på felles arenaer. Flertallet mener det er viktig å sette inn tiltak som kan slå ring om jenter og gutters rett til en oppvekst og en framtid basert på egne valg og frie utviklingsmuligheter. Flertallet mener det er viktig å arbeide målrettet med påvirkning av lukkede miljøer gjennom kunnskap, holdningsskapende arbeid og større sosial samhandling på tvers av kulturelle og religiøse grenser på alle arenaer. Dette må også skje gjennom reell oppfølging av tiltakene i handlingsplanen regjeringen har hatt, og den nye som er under utarbeidelse.

Flertallet mener lovverket må være tilpasset det verdigrunnlaget fellesskapet mener skal ligge til grunn for å være en del av det norske samfunnet, men det er ikke sikkert det er de lovparagrafene Norge har, det er noe i veien med. Det er heller etableringen av lukkede miljøer som opptrer på siden av norske samfunnsnormer, som er utfordringen samfunnet må bryte gjennom. Flertallet mener parallellsamfunn er et onde som ethvert samfunn må bekjempe.

Flertallet viser til at når noen grupper lever atskilt fra storsamfunnet, blir det minimalt med interaksjon og impulser og dermed korrigeringer av oppfatninger. Flertallet mener arbeidslivet, skolen og frivillige organisasjoner er avgjørende arenaer for å bygge bro over religiøse og kulturelle forskjeller. Integrering av innvandrere i arbeidslivet er derfor viktig. Skoler og barnehager der barn fra ulike miljøer lærer sammen og utvikler seg sammen, er avgjørende for å bygge bro over ulikheter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at disse partier mener organisasjonslivet vårt er en arena som er svært viktig for integreringen i det norske samfunnet og bekjempelse av negativ sosial kontroll. Barna er mest opp tatt av fotball eller andre aktiviteter, men for samfunnet er fellesskapet de etablerer med andre barn, kanskje det

aller viktigste. På samme måte er ulike foreldregruppers deltakelse i vaffelsteking og dugnad det viktigste for idrettslaget, men for samfunnet er det like viktig at de dugnadstimene bidrar til at kunnskap om det norske samfunnet og forståelse for det verdigrunnlaget Norge bygger det på, øker.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det alltid vil være tilfeller der samfunnet ikke klarer å endre atferd gjennom informasjon og positiv påvirkning. Det er viktig at det da settes hardt mot hardt når det skjer overgrep i strid med lovverket vårt. Vi skal ikke bruke religiøse og kulturelle forskjeller som begrunnelse for ikke å gripe inn mot overgrep som er i strid med norsk lov. Da tar staten overgriperens side på bekostning av offeret. Det må ikke få lov til å skje.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Representantforslag 120 S (2017–2018), der representanter fra Sosialistisk Venstreparti fremmer 21 forslag om tiltak mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.

Dette medlem viser videre til Innst. 41 L (2020–2021), jf. Prop. 66 L (2019–2020), hvor Sosialistisk Venstreparti fremmer flere forslag for å sikre kompetanse i, og bedre oppfølging av ofre for, negativ sosial kontroll og vold.

Dette medlem viser også til Sosialistisk Venstrepartis merknader og forslag i Representantforslag 137 S (2019–2020) om barn som blir holdt mot sin vilje i utlandet, som blir behandlet i familie- og kulturkomiteen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at alle kvinner, barn og unge har rett til å leve sine liv fritt for psykisk og fysisk vold. Undertrykkende strukturer som negativ sosial kontroll og æresrelatert vold har eksistert i ulike kulturer til ulike tider og i forskjellige grader, men dreier seg om den samme ekstreme kontrollen, kjønnsdiskrimineringen og fysiske og psykiske volden som utarter i samfunnet i dag, og som særskilt rammer kvinner og barn. Behandlingen av disse spørsmålene må særlig sees i et likestillingspolitisk perspektiv og et barnerettighetsperspektiv.

Flertallet vil understreke at i de tilfellene det er snakk om vold, bør det kalles vold og ikke negativ sosial kontroll. Vold er vold. Flertallet mener det er viktig at slike forhold ikke pakkes inn med et politisk språk – de skal politianmeldes. Vold, tvang og overgrep skal ikke kunne rettferdiggjøres med kultur eller religion. Ved å godta overgriperens forklaring reduserer man kvinnekampen til å handle om «de andre». Først når mange nok opplever konsekvenser av sine handlinger og blir

utsatt for samme straffereaksjon som ved vold i nære relasjoner, vil vi få til den allmennpreventive effekten som straff i en rettsstat er ment å ha.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen i nåværende handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020) forstår negativ sosial kontroll som ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov.

Disse medlemmer viser til at det pågår et arbeid med å gjennomføre en juridisk utredning av begrepet negativ sosial kontroll, for å vurdere hvordan begrepet brukes og forstås i en rettslig kontekst. Utredningen vil følges opp i sammenheng med ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021–2024.

Merknader til de konkrete forslagene i representantforslaget:

Forslag 1

«Stortinget ber regjeringen sikre tilbud om kompetanseheving som gir grunnleggende kunnskap om sosial kontroll for lærere og rådgivere fra barneskole til videregående skole, samt retningslinjer for hvordan skolene skal jobbe systematisk med denne problematikken.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at offentlige myndigheter har plikt til å handle når noen blir utsatt for negativ sosial kontroll. Da er det avgjørende at det er tilstrekkelig kompetanse og kunnskap blant ansatte i offentlig sektor om temaet, og kanskje særlig viktig blant landets lærere. Skal man kunne handle for å motvirke negativ sosial kontroll, må man evne å avdekke det. Flere aktører har gitt tilbakemelding om at det generelle kunnskapsnivået om negativ sosial kontroll er for lavt. Derfor støtter flertallet forslaget om å sikre tilbud om kompetanseheving for denne gruppen.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre tilbud om kompetanseheving som gir grunnleggende kunnskap om negativ sosial kontroll for lærere og rådgivere fra barneskole til videregående skole, samt retningslinjer for hvordan skolene skal jobbe systematisk med denne problematikken.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det er presisert i

rammeplanen for alle lærerutdanninger at studentene ved endt utdanning skal ha kunnskap om vold og overgrep mot barn og unge og ferdigheter til å sette i verk tiltak, eventuelt i samråd med andre faglige instanser.

Disse medlemmer viser videre til at det tilbys utdanning innenfor rådgivning ved blant annet NTNU og OsloMet. Negativ sosial kontroll er også omtalt i Utdanningsdirektoratets veileder Barn som ikke møter på skolen – skoler og skoleeiere. IMDi har 49 minoritetsrådgivere på utvalgte skoler i alle landets fylker og i et sentralt basert fagteam.

Forslag 2

«Stortinget ber regjeringen senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2021 komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av antall minoritetsrådgivere, slik at elever på videregående skole kan søke råd hos denne tjenesten uavhengig av hvilken skole de går på. Stortinget ber regjeringen også vurdere om det bør tilsettes egne minoritetsrådgivere ved enkelte ungdomsskoler.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at antall minoritetsrådgivere har blitt tilnærmet doblet siden 2018, fra 26 til 49 rådgivere på utvalgte skoler i alle landets fylker. I tillegg har IMDi fått i oppgave å etablere et sentralt basert fagteam som skal veilede ansatte på skoler som ikke har minoritetsrådgivere, i flyktningsjenester, Nav, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Kompetanseheving er også en viktig del av minoritetsrådgiveres mandat. Fagteamet samarbeider med skoleeiere og andre relevante sektormyndigheter og aktører, inkludert minoritetsrådgivere på skoler, om kartlegging og gjennomføring av kompetansehevingstiltak.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av antall minoritetsrådgivere, slik at elever på videregående skole kan søke råd hos denne tjenesten uavhengig av hvilken skole de går på. Stortinget ber regjeringen også vurdere om det bør tilsettes egne minoritetsrådgivere ved enkelte ungdomsskoler.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser videre til at Kunnskapsdepartementet i Prop. 1 S (2020–2021) har foreslått å videreføre og styrke minoritetsrådgiverordningen med 10 mill. kroner. Midlene skal styrke og utvide dagens minoritetsrådgiverordning ytterligere og i tillegg gå til

et forsøk med minoritetsrådgivere på utvalgte ungdoms- og barneskoler i Oslo.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at til Kunnskapsdepartementet i Prop. 1 S (2020–2021) har foreslått å videreføre og styrke minoritetsrådgiverordningen med 10 mill. kroner. Slik flertallet forstår det, skal midlene styrke og utvide dagens minoritetsrådgiverordning ytterligere og i tillegg gå til et forsøk med minoritetsrådgivere på utvalgte ungdoms- og barneskoler i Oslo.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener regjeringen bør vurdere hvordan det sentralt baserte fagteamet også kan brukes til å koordinere innsatsen, og også søke å bruke allerede opprettede stillinger til en bedre samhandling mellom skolenivåer.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 utarbeide en plan for opptrapping av antall minoritetsrådgivere og et nasjonalt kontaktpunkt, slik at elever på videregående skole og ungdomsskole kan søke råd hos denne tjenesten uavhengig av hvilken skole de går på.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at Fagteamets målgruppe er ansatte i ulike tjenester. Elever kan i dag ta direkte kontakt med Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll, som er nasjonalt. Videre gir minoritetsrådgivere råd og veiledning også til elever som går på andre skoler, og henviser elevene videre ved behov. Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse har spisskompetanse og gir råd om ulike former for æresrelatert vold. I tillegg er det en rekke andre hjelpetelefoner som er døgnåpne, som Alarmtelefonen for barn og unge, Barnevernvakten, Vold- og overgrepslinjen, med flere.

Disse medlemmer viser videre til at på nettportalen Nora, som driftes av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, finnes det en oversikt over hvor man kan henvende seg for å få hjelp. Blant annet gis det kontaktinformasjon til samtlige minoritetsrådgivere i Norge (<https://www.imdi.no/nora/her-kan-du-fa-hjelp/>).

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener det har gitt positive resultater å ansette rådgivere med høy kompetanse på mangfold i videregående skoler og utvalgte ungdomsskoler, og ønsker å styrke dette tiltaket ytterligere. Dette medlem ønsker en utvidelse av ordningen til ungdomssko-

ler, hvor mandatet utvides og blir mer forebyggende enn i dag. Dette medlem viser til erfaring fra minoritetsrådgivere i Oslo om at tiltak som settes inn på videregående skole, ofte er av reaktiv karakter, og at foreldre ofte ikke blir inkludert tidlig. Denne typen saker gir store belastninger for de involverte, og oppfølging og relasjonsbygging med familien fra ungdomsskolen vurderes som mer hensiktsmessig. Dette medlem mener at gjennom et lavterskeltilbud på ungdomsskoler kan langsiktige holdningsendrende tiltak settes inn i forkant av konflikt mellom ungdom og foreldre. Tiltaket kan bidra til tre ting. For det første kan det styrke barn og unge til å stå imot press, både fra foreldre og nærmiljø. For det andre kan et styrket familiebasert program skape trygge rammer for en mer målrettet tilnærming til negativ sosial kontroll. For det tredje kan rådgiverstillingen øke kunnskap og bevisstgjøring rundt negativ sosial kontroll hos ansatte på ungdomsskolen. Dette medlem viser til at regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2021 ønsker en prøveordning med minoritetsrådgivere på utvalgte ungdoms- og barneskoler, men mener at dette ikke er tilstrekkelig, samt at mandatet bør endres.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre et lavterskeltilbud med rådgivere på ungdomsskoler, med et forebyggende mandat som har som mål å sette inn langsiktige holdningsendrende tiltak i forkant av konflikt mellom ungdom og foreldre.»

Dette medlem mener stillingstittelen minoritetsrådgiver er uheldig. Negativ sosial kontroll er ikke noe som bare skjer i innvandremiljøer. Slik kontroll forekommer også i andre deler av befolkningen. Religion og graden av religiøsitet i familien har for eksempel stor betydning. Dette medlem mener stillingstittelen kan være stigmatiserende og dermed heve terskelen for de utsatte som skal søke hjelp, og at den kan være til hinder for den jobben rådgiverne skal gjøre. Dette medlem viser til at dette aktualiseres av at rådgiverne i dag er plassert på skoler i distriktene hvor det er færre innvandrere, og hvor man er mer synlig. Men også på skoler med høyere innvandreretthet kan navnet være problematisk.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre begrepet minoritetsrådgiver til en stillingstittel som er mer nøytral, for å fange opp alle sider av negativ sosial kontroll i ulike miljø.»

Forslag 3

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av det sosialfaglige arbeidet rettet mot familier som er berørt av sosial kontroll-problematikk, herunder involvering av sivilorganisasjoner med tverr-/flerkulturell kompetanse og oppretting av lavterskeltilbud med familierådgivning.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at kulturforståelse, minoritetskompetanse og kunnskap om vold og overgrep er presisert i nye retningslinjer for de sosialfaglige utdanningene. Retningslinjene skal tas i bruk fra høsten 2020. Flertallet viser videre til at det er etablert egne etter- og videreutdanningstilbud for ansatte i barnevernet om arbeid med barn og familier med minoritetsbakgrunn. Disse skal bidra til å øke kunnskapen i barnevernet om kulturelle forskjeller knyttet til normer, oppdragelse og barnesyn.

Flertallet vil også fremheve betydningen av at enkeltpersoner og familier som berøres av negativ kontrollproblematikk, kan søke hjelp ved de statlige og kirkelige familievernkontorene. Familievern tjenesten skal hjelpe familier når de har relasjonelle vansker og utfordringer. Tjenesten er et gratis lavterskeltilbud og er tilgjengelig i hele landet.

Flertallet viser til at Foreldreveiledningsprogrammet International Child Development Programme (ICDP) er et tilbud til foreldre som er bekymret for ungdommene sine, og til nyankomne innvandrere. I 2020 vil det bli laget rutiner for samarbeid mellom familievern og de kommunale tjenestene om ICDP.

Flertallet viser til at lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) er vedtatt av Stortinget og trer i kraft 1. januar 2021. Loven fastsetter at deltakere i introduksjonsprogram som har barn under 18 år eller får barn i løpet av programmet, skal delta på kurs i foreldreveiledning.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser i denne sammenheng til Prop. 89 L (2019–2020) Integreringsloven, jf. Innst. 389 L (2019–2020), hvor kurs i foreldreveiledning er vedtatt som standardelement i introduksjonsprogrammet. Dette flertallet mener det er nødvendig å få en total oversikt over det sosialfaglige arbeidet rettet mot familier berørt av negativ kontroll og hvordan dette arbeidet er målrettet, før man tar stilling til en egen plan.

På denne bakgrunn fremmer dette flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en total oversikt over det sosialfaglige arbeidet rettet mot familier

berørt av negativ sosial kontroll, herunder vurdere om arbeidet er målrettet og tilstrekkelig, og presentere det for Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det finnes store utfordringer knyttet til tillitsforholdet mellom barnevernet og enkelte minoritetsmiljø. Dette medlem viser til at mangfoldskontakter i politiet har ført til gode resultater når det gjelder å bygge tillit hos minoritetsbefolkningen. Dette medlem mener derfor at mangfoldskontakter også bør brukes i barnevernet, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en prøveordning med mangfoldskontakter i barnevernet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at handlingsplanen for å bedre tilliten mellom etniske minoritetsmiljøer og barnevern 2016–2021 har en rekke tiltak som adresserer tillitsutfordringene mellom innvandrerbefolkningen og barnevernet. Disse medlemmer viser også til rapporten «Linkarbeidere og minoritetsfamilier i kontakt med barnevernet: en systematisk kartleggingsoversikt» utarbeidet av Folkehelseinstituttet, som nylig er slutført. Dette er en systematisk kartleggingsoversikt over studier som har undersøkt bruk av linkarbeidere i barnevernstjenester samt tilgrensende tjenester i saker som omhandler barn og familier med minoritetsbakgrunn. Rapporten er utarbeidet på oppdrag av Barne- og familiedepartementet (BFD)/Bufdir med sikte på å få et godt kunnskapsgrunnlag for videre satsing og kvalitets-sikring av denne typen brobygging.

Disse medlemmer mener det er viktig at linkarbeidere og andre som anvendes av offentlige tjenester, har en kompetanse og kvalitet som sikrer presisjon i veiledningen. Derfor kan det være et behov for å utvikle systemer som kan sikre forsvarlig utøvelse av linkarbeid innen sensitive tjenester, slik som barnevern, gjennom prosedyrer for utvelgelse av linkarbeidere, opplæring og veiledning av linkarbeidere, opplæring av barnevernsansatte som skal bruke linkarbeidere, og kvalitets-sikring av selve gjennomføringen av linkarbeidet. Disse medlemmer mener man bør vurdere om man skal se på hvordan man kan utvikle linkarbeiderrollen til å bli en mer profesjonell rolle.

Forslag 4

«Stortinget ber regjeringen sørge for at alle kommuner skal ha ett felles koordineringspunkt for de ulike hjelpetiltakene mot sosial kontroll, der alle som ønsker hjelp eller veiledning, kan henvende seg.»

Komiteen viser til at IMDis fagteam for forebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (Fag-

teamet) er en ny veiledningstjeneste etablert i 2020. Fagteamet er en nasjonal sentralt basert tjeneste for ansatte på skoler som ikke har minoritetsrådgiver, i flyktningstjenester, Nav, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Fagteamet starter arbeidet i januar 2021. IMDi drifter også nettsiden NORA, med historier av og for ungdom, som gir en oversikt over hjelpetjenester, informasjon om rettigheter samt veiledningsverktøy for ansatte i tjenestene.

Komiteen vil understreke at kommunene også i dag kan henvende seg direkte til det tverretatlige Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll. Kompetanseteamet er en nasjonal råd- og veiledningstjeneste for ansatte i førstelinjetjenestene. Utsatte personer kan også ta direkte kontakt.

Komiteen er opptatt av at kommunene bygger nødvendig kompetanse om temaet, og vil peke på at de fem regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) i Tromsø, Trondheim, Bergen, Oslo og Kristiansand også har som oppgave å veilede og spre kunnskap og kompetanse til ulike hjelpetjenester.

Komiteen viser til at By- og regionforskningsinstituttet NIBRs rapport «Mange vil hjelpe, men hjelper det? En gjennomgang av hjelpetjenester for personer utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse» ble lansert i juni 2020 og bl.a. har anbefalinger om å sørge for tverrfaglig samarbeid og samordning omkring enkeltbrukere. Anbefalingene blir vurdert i forbindelse med utviklingen av ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021–2024, som nå pågår.

Komiteen viser også til at Justis- og beredskapsdepartementet nå jobber med å utarbeide en ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner. I den sammenheng er bedre samordning et viktig innsatsområde, og hvordan arbeidet bør organiseres fremover, vil vurderes, for eksempel etablering av koblinger mellom tiltakene i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner og ny handlingsplan for frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, opplever at kvaliteten og oppmerksomheten i arbeidet mot negativ sosial kontroll varierer stort mellom ulike kommuner i Norge. Dette gjør at det flere steder oppleves vanskelig å komme igjennom hos kommunen for å få hjelp og veiledning i disse spørsmålene. Et felles koordineringspunkt i alle kommuner vil kunne bedre dette betraktelig og være et viktig bidrag i kampen mot negativ sosial kontroll.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det mangler et felles koordineringspunkt mellom ulike etater i kommunene. Disse medlemmer understreker at dette ikke må bli en ny oppgave, men at det skal tillegges et koordineringsansvar til en av aktørene i kommunen som har et ansvar for å sørge for samarbeid på tvers av etater, og at de ulike kreftene som jobber med disse problemstillingene, vet om hverandre. Disse medlemmer vil understreke at dersom det medfører merkostnader, må disse fullfinansieres.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan alle kommuner kan sikre ett felles koordineringspunkt for de ulike hjelpetiltakene mot negativ sosial kontroll, der alle som ønsker hjelp eller veiledning, kan henvende seg.»

Forslag 5

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvide bestemmelsene om avverging av kjønnslemlestelse i straffeloven § 284 til å omfatte tvangsekteskap og disiplinerende tiltak mot barn i strid med norsk lov.»

Komiteen viser til at det i Prop. 66 L (2019–2020) om endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslige tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv.) foreslås endringer i avvergingsplikten. Det foreslås at terrorhandlinger og terrorforbund, alvorlig miljøkriminalitet, tvangsekteskap, grov menneskehandel og grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år skal omfattes av avvergingsplikten.

Komiteen viser til Stortingets behandling av Innst. 41 L (2020–2021), jf. Prop. 66 L (2019–2020). Der er det flertall for å utvide avvergingsplikten for nær familie ved tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Komiteen viser til merknader i innstillingen og vedtak ved behandlingen av denne. Dette vil være viktige tiltak i kampen mot kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll.

Forslag 6

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at negativ sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at meldeplikten til barnevernstjernen vil bli omtalt i den kommende lovproposisjonen

med forslag til ny barnevernslov. Det følger ellers av dagens barnevernslov § 6-4 at offentlige myndigheter av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, skal gi opplysninger til kommunens barnevernstjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger alvorlig omsorgssvikt. Negativ sosial kontroll kan være en form for omsorgssvikt eller mishandling som utløser plikt til å melde fra til den kommunale barnevernstjenesten.

Flertallet vil understreke at barnevernstjenesten har rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon når det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven. Dersom barnevernstjenesten mottar en melding om at en ungdom er utsatt for negativ sosial kontroll, skal den åpne undersøkelsessak og gjennomføre de undersøkelser som er nødvendige for å avklare bekymringen. Dette gjelder med mindre barnevernstjenesten finner at bekymringsmeldingen er klart ubegrunnet. Ved fare for at et barn kan bli vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernstjenestens leder umiddelbart fatte et midlertidig akuttvedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti, viser til barnevernloven og til at alle offentlig ansatte og en rekke private yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt har lovpålagt plikt til å melde fra til barnevernstjenesten hvis de er alvorlig bekymret for et barn, jf. barnevernloven § 6-4 første ledd. Dette følger også av bestemmelser i en rekke andre lover som gjelder for den enkelte tjeneste, bl.a. av opplæringsloven og barnehageloven. Dette flertallet viser til at opplysningsplikten er begrenset til de mer alvorlige tilfeller, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, eller når det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel.

Dette flertallet viser videre til at bekymring for tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold som regel vil utløse meldeplikt. Negativ sosial kontroll kan også utgjøre alvorlig omsorgssvikt og bekymring for dette kan utløse meldeplikten. Dette flertallet merker seg at opplysningsplikten etter barnevernloven innebærer et personlig ansvar for å melde fra og går foran taushetsplikten etter andre lover. Kommuner kan også ta imot bekymringsmeldinger digitalt.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i arbeidet med ny barnevernslov klargjøre behovet for ytterligere presiseringer av opplysningsplikten i denne og andre lover.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at negativ sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener at gjeldende regler om undersøkelser i barnevernet anses å være dekkende. Disse medlemmer mener det ikke vil være hensiktsmessig med en særregel om at alle saker der det er mistanke om negativ sosial kontroll, skal undersøkes av barnevernet. Det må vurderes konkret ut fra forholdene i den enkelte sak, men vilkårene for å åpne undersøkelse vil kunne være oppfylt der det foreligger mistanke om negativ sosial kontroll.

Forslag 7

«Stortinget ber regjeringen innføre retningslinjer som sikrer at ressursteam kobles raskt inn når barn har udokumentert fravær fra skolen, for å sikre barnets rett til utdanning.»

Komiteen viser til at det er kommunen som skal oppfylle barns rett til offentlig grunnskoleopplæring, og kommunen har derfor et oppfølgingsansvar dersom en elev ikke møter på skolen. Alle ansatte i skolen har plikt til å være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenesten, og å melde fra til barnevernstjenesten dersom de har grunn til å tro at barnet blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Dette følger av opplæringsloven § 15-3.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser også til arbeidet som foregår med NOU 2019:23, hvor en tydeligere oppfølgingsplikt er et av elementene. Flertallet ser frem til at saken kommer til Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre retningslinjer som sikrer at ressursteam kobles raskt inn når barn har udokumentert fravær fra skolen, for å sikre barnets rett til utdanning.»

Forslag 8

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om en ny ordning for forhåndsgodkjenning av skolegang på grunnskole i utlandet for å sikre barnet tilgang på tilstrekkelig undervisningskvalitet.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at barn i opplæringspliktig alder (i hovedsak fra 6 til 16 år) har plikt til grunnskoleopplæring og rett til en offentlig grunnskoleopplæring (opplæringsloven § 2-1). Plikten til grunnskoleopplæring begynner når barnet har oppholdt seg i Norge i tre måneder, og faller tilsvarende bort dersom et opphold utenfor landet varer i mer enn tre måneder. Dersom barnet ikke har plikt til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven og deltar i skoletilbud i utlandet, reguleres ikke dette av norske utdanningsmyndigheter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om en ny ordning for forhåndsgodkjenning av skolegang på grunnskole i utlandet for å sikre barnet tilgang på tilstrekkelig undervisningskvalitet.»

Forslag 9

«Stortinget ber regjeringen utvide oppfølgingstjenestens mandat til å kartlegge og melde fra ved mistanke om tvangsplassering i utlandet.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at oppgaven til oppfølgingstjenesten er å følge opp de som har droppet ut av videregående, og den kan også jobbe forebyggende med å hindre frafall. Den skal ha oversikt over hvem som ikke er i videregående opplæring, og skal koordinere tiltak. Oppfølgingstjenesten samarbeider med fylkeskommunale, kommunale og statlige instanser som også har ansvar for ungdom. Opplysningsplikt til barnevernet jf. barnevernloven § 6-4 gjelder også for ansatte i oppfølgingstjenesten, det samme gjelder avvergingsplikten, jf. straffeloven §§ 254–256 og 261.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser også til partiets øvrige merknader og forslag i denne innstillingen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide oppfølgingstjenestens mandat til å kartlegge og melde fra ved mistanke om tvangsplassering i utlandet.»

Forslag 10

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder om opplysnings- og avvergingsplikten og unntaksreglene fra taushetsplikten for å styrke samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner. I denne forbindelse må det gjennomføres en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers, godt kjent med dette.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at det allerede er laget en digital informasjons- og veiledningsside om hvem avvergingsplikten gjelder for og hva den innebærer. Flertallet viser til at videreutvikling av rutiner, veileder og implementering av disse vil tas inn i pågående arbeid med ny plan Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021–2024, som regjeringen har under utarbeidelse.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener likevel at det vil være nødvendig med en kampanje for å styrke kunnskapen om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten knyttet til sosial kontroll og vold i nære relasjoner.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette en opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten knyttet til negativ sosial kontroll og vold i nære relasjoner.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder om opplysnings- og avvergingsplikten og reglene for unntak fra taushetsplikten for å styrke samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot negativ sosial kontroll og vold i nære relasjoner. I denne forbindelse må det gjennomføres en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers, godt kjent med dette.»

Forslag 11

«Stortinget ber regjeringen innføre rutiner for rapportering der aktuelle etater som skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over

barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har utarbeidet tverretatlige retningslinjer om barn som står i fare for å bli eller har blitt etterlatt i utlandet. Dette er gjort i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Helsedirektoratet, Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Jus- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet. Rutinene ble oppdatert i 2020.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre rutiner for rapportering der aktuelle etater som skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det er store mørketall for det samlede antallet barn som blir etterlatt i utlandet. Disse medlemmer viser videre til merknad og forslag til forslag 12.

Forslag 12

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i lovverket som sikrer at myndighetene bedre kan følge opp og hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.»

Komiteen viser til at Norge fra 1. juli 2016 sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn. Konvensjonen legger til rette for samarbeid mellom konvensjonsstater om beskyttelsestiltak for barn, når barn har tilknytning til flere land. Haagkonvensjonen kan bidra til at flere saker løses til barnets beste. Bufdir er sentralmyndighet for konvensjonen.

Komiteen understreker at etter Haagkonvensjonen 1996 er det den stat der barnet har sitt vanlige bosted, som kan treffe beskyttelsestiltak for barn. Barnets oppholdsstat kan likevel treffe beskyttelsestiltak i hastesituasjoner og midlertidige beskyttelsestiltak. I forbindelse med Norges tilslutning til Haagkonvensjonen 1996 ble det gjort endringer i barnevernlovens virkeområde, jf. § 1-2, for å sikre at loven ble i bedre samsvar

med konvensjonen. For barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i en annen stat, kan det kun treffes vedtak om omsorgsovertakelse og langvarig plassering på institusjon, jf. § 1-2 annet ledd. Det er imidlertid presisert i forarbeidene at barnevernstjenesten må gjennomgå bekymringsmeldinger og undersøke saker på vanlig måte når barn oppholder seg i utlandet.

Komiteen ser at etter dagens lov har ikke barnevernstjenesten plikt til å tilby hjelpetiltak til barn i andre stater eller til foreldre, selv om foreldrene oppholder seg i Norge. Komiteen viser til at Barne- og familiedepartementet imidlertid ved flere anledninger har understreket at kommunen kan og bør tilby foreldre hjelpetiltak når barn med vanlig bosted i Norge oppholder seg i en annen stat og har særlig behov for hjelp, for eksempel når barn står i fare for å bli utsatt for tvang eller negativ sosial kontroll. Komiteen er kjent med at Barne- og familiedepartementet har vurdert om barnevernstjenesten bør ha flere virkemidler for å hjelpe barn som oppholder seg i utlandet. Barne- og familiedepartementet skal etter planen legge frem en proposisjon med forslag til ny barnevernslov våren 2021.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at alle barn i Norge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Det er foreldrene eller andre som har omsorg for barnet, som har hovedansvaret for å påse at barnet får den grunnskoleopplæringen det har rett og plikt til. Kommunen har ansvar for at alle barn som er bosatt i kommunen, får oppfylt retten til offentlig grunnskoleopplæring. Hvis en elev er borte fra den pliktige opplæringen og foreldrene eller andre som har omsorgen for barnet, har skyld i fraværet, kan foreldrene eller de som har omsorg for barnet, på visse vilkår, straffes med bøter. Dette følger av opplæringsloven § 2-1.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i lovverket som sikrer at myndighetene bedre kan følge opp og hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til merknad under forslag 11. Flertallet mener det er nødvendig med en bedre oversikt over hvor mange barn som blir etterlatt i utlandet, selv om det berører vanskelige vurderinger med hensyn til personvernet og taushetsplikt. Det må være mulig å få en anonymisert fremstilling med dagens systemer.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen igangsette en utredning med mål om forsterket rapportering om hvor mange barn som er etterlatt i utlandet, og redegjøre for hvordan handlingsrommet for oppfølging kan forsterkes.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til saker der barn blir bortført fra Norge av en forelder som har mistet foreldreretten, og at dette kan være veldig alvorlig for barnet, og at den forelderen som bor her, kan pålegges å betale bidrag til barnebortføreren. Disse medlemmer mener at dette kan virke som en belønning til barnebortførere, og mener regelverket må gjennomgås. Videre må de som opplever dette, få bedre juridisk bistand når slike saker etter Haag-konvensjonen må reises i andre land.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at IMDis minoritetsrådgivere og spesialutsendinger for integreringssaker (integreringsrådgiverne) rapporterer hvert halvår hvor mange saker de har bistått i, herunder saker som gjelder ufrivillige utenlandsopphold. Hensikten med rapporteringen er å se utviklingen på feltet. Disse medlemmer viser videre til at kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll (Kompetanseteamet) også registrerer hvor mange saker de har bistått i sin årsrapport, herunder saker som gjelder ufrivillige utenlandsopphold.

Disse medlemmer viser til at Oslo Economics i 2020 gjennomførte en fullstendig kartlegging av norske kommuners kjennskap til saker om etterlatte barn, anslag på omfang og kjennetegn ved sakene. Kunnskap fra kartleggingen skal bidra til å identifisere tiltak som kan forebygge slike saker i fremtiden, samt gi en oversikt over mulig omfang av problematikken.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen i februar 2019 nedsatte en ekspertgruppe for å få råd om hvordan man kan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet uten at de ønsker det. Rapporten «Det var ikke bare ferie» forelå i mai 2020 med 45 anbefalinger. Disse medlemmer viser til at disse forslagene blir vurdert av departementet i sammenheng med utvikling av ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021–2024.

Forslag 13

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til utvikling av en treffsikker metodikk og koordinering mellom offentlige myndigheter i internasjonale saker som gjelder barn som blir etterlatt i utlandet, for å sikre at det jobbes tverretatlig og integrert med disse sakene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen i februar 2019 nedsatte en ekspertgruppe for å få råd om hvordan man kan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet uten at de ønsker det. Rapporten Det var ikke bare ferie forelå i mai 2020 med 45 anbefalinger, inkludert å opprette en nasjonal operativ og koordinerende funksjon i utenlandssaker. Disse medlemmer viser til at forslagene skal vurderes i sammenheng med ny handlingsplan om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021–2024.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til utvikling av en treffsikker metodikk og koordinering mellom offentlige myndigheter i internasjonale saker som gjelder barn som blir etterlatt i utlandet, for å sikre at det jobbes tverretatlig og integrert med disse sakene.»

Forslag 14

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer som sikrer at foreldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang, sanksjoneres økonomisk gjennom dagbøter og trekk i barnetrygden for hele perioden de har uokumentert skolefravær for sitt barn.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at Arbeids- og velferdsdirektoratet har opplyst om muligheten for stans i barnetrygden, at saksbehandlingssystemet ikke behandler hvert barn individuelt, og at årsak til stans i barnetrygden ikke blir ført. Dersom ett av barna som en forelder mottar barnetrygd for, flytter til utlandet, registreres dette ikke som et vedtak om opphør/stans av barnetrygd, men som et vedtak om reduksjon av barnetrygden. Det er kun når barnetrygden opphører for alle barna som en forelder får barnetrygd for, at resultatkode «opphør» blir benyttet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at hvis en elev er borte fra den pliktige opplæringen, og foreldrene eller andre som har omsorgen for barnet, har skyld i fraværet, kan foreldrene eller de som har omsorg for barnet, på visse vilkår straffes med bøter. Dette følger av opplæringsloven § 2-1.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti er opptatt av at stans av barnetrygd som sanksjon reiser en rekke kompliserte problemstillinger av prinsipiell og praktisk

karakter, og at spørsmålet eventuelt må utredes nærmere.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti er opptatt av at barnetrygden skal være en universell velferdsordning, og at denne ikke bør bli offer for å nå andre politiske mål. Barn som vokser opp i fattigdom, fratas ofte muligheter andre barn har. Disse medlemmer viser til at denne regjeringen har vært opptatt av å bekjempe barnefattigdom. Disse medlemmer viser til at barnetrygden har stått urørt i svært lang tid før denne regjeringen besluttet å øke den. Det å øke barnetrygden er et viktig grep for å styrke barnefamilienes økonomi og bør derfor ikke brukes som sanksjonsmiddel.

Disse medlemmer mener intensjonen om å sikre at foreldre ikke systematisk og bevisst hindrer sine barn fra pliktig skolegang, i all hovedsak bør ivaretas gjennom forebyggende arbeid, god oppfølging og involvering fra skolene, og av politiet i de tilfeller det er grunnlag for å tro at det ligger straffbare handlinger til grunn.

Disse medlemmer viser til at barnetrygdloven gir rett til barnetrygd for barn som er bosatt i Norge. Opprinnelig kunne barnet ha utenlandsopphold på inntil tolv måneder uten at barnetrygden falt bort. Bestemmelsen ble strammet inn i 2007 og i 2016. Disse medlemmer viser til at det i dag er slik at barnetrygden faller bort ved midlertidig fravær fra Norge som varer mer enn tre måneder.

Disse medlemmer peker på at retten til barnetrygd allerede derfor er knyttet til om barnet oppholder seg i Norge eller ikke, og til at det i 2007 ble innført en plikt for skoler til å melde fra til Nav når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold, når fravær overstiger tre–fire uker. Både innstrammingene i 2007 og 2016 var begrunnet med integreringshensyn og i bekymring for at lange utenlandsopphold kan være uheldig for utdanningsløpet i Norge.

Disse medlemmer viser videre til at skolene ikke kan pålegges ansvar for å holde oversikt over hvor elevene befinner seg i lovlige ferier eller når det er gitt lovlig permisjon. Det vil derfor være når elever har fravær utenom de ordinære feriene eller når det er gitt lovlig permisjon, og eventuelt i tilknytning til slik ferie eller permisjon, at skolen skal melde fra hvis fraværet kan skyldes utenlandsopphold.

Disse medlemmer viser videre til at Nav ikke kan vurdere om barnet har lovlig eller ulovlig fravær fra skolen under utenlandsoppholdet, men om retten til barnetrygd er i behold. Hvis barnetrygden stanses i slike tilfeller, er det fordi barnet ikke fyller kravet til opphold i Norge, ikke fordi barnet eventuelt har ulovlig fravær fra skolen.

Disse medlemmer mener det vil være svært uheldig om stans/reduksjon av barnetrygd skal brukes som sanksjon i tilfeller der elever har ulovlig fravær fra skolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at skattebetalerne ikke skal belønne personer som bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang. Det er derfor et viktig prinsipp som man her slår fast. Negativ sosial kontroll skal ikke belønnes med midler fra skattebetalerne. Disse medlemmer støtter forslaget.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer som sikrer at foreldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang, sanksjoneres økonomisk gjennom dagbøter og trekk i barnetrygden for hele perioden de har udokumentert skolefravær for sitt barn.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til brev fra kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby til kommunal- og forvaltningskomiteen av 20. november 2020. Her opplyser statsråden om at dersom en elev er borte fra den pliktige opplæringen og foreldrene eller andre som har omsorgen for barnet, har skyld i fraværet, kan foreldrene eller de som har omsorg for barnet, på visse vilkår, allerede i dag straffes med bøter. Dette følger av opplæringsloven § 2-1. Disse medlemmer viser videre til at barn tidligere kunne ha et utenlandsopphold på inntil tolv måneder uten at barnetrygden falt bort. Bestemmelsen ble strammet inn i 2007 og i 2016. Nå faller barnetrygden bort ved midlertidig fravær fra Norge som varer mer enn tre måneder. Retten til barnetrygd er altså knyttet til om barnet oppholder seg i Norge eller ikke. Nav vurderer ikke om barnet har lovlig eller ulovlig fravær fra skolen under utenlandsoppholdet. Disse medlemmer viser videre til statsrådets kommentar til forslaget:

«Innstrammingene i 2007 og 2016 var begrunnet i integreringshensyn og i bekymring for at lange utenlandsopphold kan være uheldig for utdanningsløpet i Norge. I 2007 ble det dessuten innført en plikt for skoler til å melde fra til NAV når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold. Skolene må melde fra ved utenlandsopphold som overstiger tre–fire uker. Skolene kan ikke pålegges ansvar for å holde oversikt over hvor elevene befinner seg i lovlige ferier eller når det er gitt lovlig permisjon. Det vil derfor være når elever har fravær utenom de ordinære feriene eller når det er gitt lovlig permisjon, og eventuelt i tilknytning til slik ferie eller permisjon, at skolen skal melde fra hvis fraværet kan

skyldes utenlandsopphold. Når NAV får en melding om mulig utenlandsopphold fra skolen, kan etaten vurdere om retten til barnetrygd er i behold. Hvis barnetrygden stanses i slike tilfeller, er det fordi barnet ikke fyller kravet til opphold i Norge, ikke fordi barnet eventuelt har ulovlig fravær fra skolen. Stans/reduksjon av barnetrygd kan altså i dag ikke brukes som sanksjon i tilfeller der elever har ulovlig fravær fra skolen.»

Disse medlemmer er enige med forslagsstillerne i at det kan være nødvendig med lovendringer for å sikre at barn ikke holdes ulovlig borte fra skolen. Det er imidlertid litt uklart om forslagsstillerne mener dette skal gjelde utenlandsopphold konkret eller alle former for ulovlig fravær fra skolen. Disse medlemmer er derfor enige med statsråden i at bruk av barnetrygd som sanksjon vil være en prinsipiell endring som må utredes nærmere. Blant annet må man vurdere hvilke tilfeller som skal omfattes, og hva vilkårene for stans skal være. Det må også blant annet tas stilling til hvem som skal avgjøre når vilkåret «foreldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang» er oppfylt, samt hvem som skal gjøre en slik vurdering.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser videre til Sosialistisk Venstrepartis merknader i kommende innstilling til Representantforslag 137 S (2019–2020), hvor Fremskrittspartiet fremmer forslag om å be regjeringen utrede og legge frem forslag om hvilke ytelser som bør falle bort når foreldre gjennom egen handling eller tilrettelegging er ansvarlige for at barn sendes til eller etterlates i utlandet mot egen vilje under forhold som kan bidra til at barn og unge utsettes for vold og tortur, negativ sosial kontroll eller radikalisering.

Forslag 15

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utvikle et program for å ivareta barn og ungdom som har vært etterlatt i utlandet, også etter retur til Norge, slik at de får nødvendig hjelp til å komme i gang med en ny start.»

Komiteen viser til rapporten Det var ikke bare ferie, som forelå i mai 2020 med 45 anbefalinger, inkludert oppfølging av unge over 18 år etter retur.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener derfor at utviklingen av et program er startet. Disse medlemmer forstår det slik at oppfølgingen av dette er i gang. Likevel vil disse medlemmer støtte forslaget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utvikle et program for å ivareta barn og ungdom som har vært et-

terlatt i utlandet, også etter retur til Norge, slik at de får nødvendig hjelp til å komme i gang med en ny start.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Representantforslag 137 S (2019–2020) om barn som blir holdt mot sin vilje i utlandet, og de forslag som Fremskrittspartiet her har fremmet. Forslaget er til behandling i familie- og kulturkomiteen.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer som sikrer at foreldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang, sanksjoneres økonomisk gjennom dagbøter og trekk i barnetrygden for hele perioden de har udokumentert skolefravær for sitt barn.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av antall minoritetsrådgivere, slik at elever på videregående skole kan søke råd hos denne tjenesten uavhengig av hvilken skole de går på. Stortinget ber regjeringen også vurdere om det bør tilsettes egne minoritetsrådgivere ved enkelte ungdomsskoler.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen innføre retningslinjer som sikrer at ressursteam kobles raskt inn når barn har udokumentert fravær fra skolen, for å sikre barnets rett til utdanning.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i lovverket som sikrer at myndighetene bedre kan følge opp og hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til utvikling av en treffsikker metodikk og koordinering mellom offentlige myndigheter i internasjonale saker som gjelder barn som blir etterlatt i utlandet, for å sikre at det jobbes tverretattlig og integrert med disse sakene.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 6*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at negativ sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om en ny ordning for forhåndsgodkjenning av skolegang på grunnskole i utlandet for å sikre barnet tilgang på tilstrekkelig undervisningskvalitet.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen utvide oppfølgingstjenestens mandat til å kartlegge og melde fra ved mistanke om tvangsplassering i utlandet.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder om opplysnings- og avvergingsplikten og reglene for unntak fra taushetsplikten for å styrke samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot negativ sosial kontroll og vold i nære relasjoner. I denne forbindelse må det gjennomføres en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers, godt kjent med dette.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen innføre rutiner for rapportering der aktuelle etater som skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 11*

Stortinget ber regjeringen i arbeidet med ny barnelov klargjøre behovet for ytterligere presiseringer av opplysningsplikten i denne og andre lover.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 12*

Stortinget ber regjeringen legge frem et lovforslag om at helsekontroller for barn i alderen null til ti år blir obligatoriske, og at kontrollene foregår ved at veiing og

undersøkelse skjer uten klær. Med mindre barnet følges opp jevnlig av helsevesenet av andre grunner, må alle barn og familier møte til de fastsatte helsekontrollene.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 13*

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2022 utarbeide en plan for opptrapping av antall minoritetsrådgivere og et nasjonalt kontaktpunkt, slik at elever på videregående skole og ungdomsskole kan søke råd hos denne tjenesten uavhengig av hvilken skole de går på.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen innføre et lavterskeltilbud med rådgivere på ungdomsskoler, med et forebyggende mandat som har som mål å sette inn langsiktige holdningsendrende tiltak i forkant av konflikt mellom ungdom og foreldre.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen endre begrepet minoritetsrådgiver til en stillingstittel som er mer nøytral, for å fange opp alle sider av negativ sosial kontroll i ulike miljø.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen innføre en prøveordning med mangfoldskontakter i barnevernet.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av en samlet komité, tilrådingen II av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti og tilrådingen III–VI av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan alle kommuner kan sikre ett felles koordineringspunkt for de ulike hjelpetiltakene mot negativ sosial kontroll, der alle som ønsker hjelp eller veiledning, kan henvende seg.

II

Stortinget ber regjeringen sikre tilbud om kompetanseheving som gir grunnleggende kunnskap om negativ sosial kontroll for lærere og rådgivere fra barneskole til videregående skole, samt retningslinjer for hvordan skolene skal jobbe systematisk med denne problematikken.

III

Stortinget ber regjeringen utarbeide en total oversikt over det sosialfaglige arbeidet rettet mot familier berørt av negativ sosial kontroll, herunder vurdere om arbeidet er målrettet og tilstrekkelig, og presentere det for Stortinget på egnet måte.

IV

Stortinget ber regjeringen iverksette en opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten knyttet til negativ sosial kontroll og vold i nære relasjoner.

V

Stortinget ber regjeringen igangsette en utredning med mål om forsterket rapportering om hvor mange barn som er etterlatt i utlandet, og redegjøre for hvordan handlingsrommet for oppfølging kan forsterkes.

VI

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utvikle et program for å ivareta barn og ungdom som har vært etterlatt i utlandet, også etter retur til Norge, slik at de får nødvendig hjelp til å komme i gang med en ny start.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 1. desember 2020

Karin Andersen

leder og ordfører

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskaps- og integreringsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref 20/3600 - SOLI

Dato 7. september 2020

Dokument 8:132 S (2019-2020) om tiltak mot sosial kontroll

1. INNLEDNING

Jeg viser til brev fra kommunal- og forvaltningskomiteen av 30. juni 2020 adressert statsråd Guri Melby. Kommunal- og forvaltningskomiteen ber om departementets uttalelse i forbindelse med behandlingen av representantforslag 132 S (2019-2020) fra stortingsrepresentantene Siri Gåsemyr Staalesen, Kari Henriksen, Torstein Tvedt Solberg, Masud Gharakhani, Eirik Sivertsen og Stein Erik Lauvås om tiltak mot sosial kontroll. Jeg takker forslagsstillerne for deres engasjement på dette viktige politikkområdet.

2. REGJERINGENS POLITIKK

Det er nedfelt i Granavolden-plattformen at negativ sosial kontroll er et alvorlig samfunnsproblem som må bekjempes. Det er initiert 77 tiltak gjennom *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020)*, ytterligere forebyggende tiltak, anmodninger fra Stortinget og regjeringens integreringsstrategi *Integrering gjennom kunnskap 2019-2022*. Syv departement er involvert. Per 31.12. 2019 var 35 tiltak ferdigstilt, 41 pågående og et tiltak ikke igangsatt.

Negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap kan være barrierer for integrering. Dette er pågående utfordringer og vi må sikre den enkeltes rett til å ta egne valg om utdanning, ekteskap og arbeid, og tilgang på kompetente hjelpetjenester. Regjeringen besluttet derfor i februar 2020 å følge opp arbeidet med en ny handlingsplan om Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, hvor arbeid mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse inngår. I neste planperiode blir det viktig å vektlegge virkemidler som fremmer likestilling, økt deltakelse i samfunnet og retten til å ta egne valg, og å adressere

transnasjonale utfordringer. Jeg vil vurdere om enkelte tiltak kan utarbeides og samordnes på nordisk nivå.

Utvikling av en ny handlingsplan skal være kunnskapsbasert, og regjeringen har derfor finansiert flere forskningsrapporter gjennom Forskningsprogram om vold i nære relasjoner i regi av NOVA og NKVTS i perioden 2017-2019, samt Fafos rapport "Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll" (2019), Oslo Economis rapport "Kommunenes erfaringer med barn og unge som etterlates i utlandet mot sin vilje" (2019), NIBRs rapport "Mange vil hjelpe, men hjelper det. En gjennomgang av hjelpetjenester for personer utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse" (2020). I tillegg har regjeringen nedsatt et ekspertutvalg om unge som etterlates i utlandet mot sin vilje, og rapporten "Det var ikke bare ferie" ble lansert i mai. Kunnskapsdepartementet har også samarbeidet med Nordisk Ministerråd om gjennomføring av kartleggingen "Strategier og initiativer til forebygging av negativ sosial kontroll og æresrelateret vold i de nordiske lande" (2020). Anbefalingene blir gjennomgått i forbindelse med utvikling av tiltak til ny handlingsplan.

3. VURDERING

3.1 Utfordringsbildet

Jeg deler i stor grad det utfordringsbildet som forslagsstillerne skisserer, og viser i den forbindelse til regjeringens omtale av negativ sosial kontroll i regjeringsplattformen:

«Noen jenter og gutter vokser opp i Norge uten frihet til selv å bestemme over sitt eget liv, sin egen kropp eller hvem de skal gifte seg. Barn blir også sendt, mot sin vilje, på skoler i utlandet hvor de utsettes for vold og overgrep. Negativ sosial kontroll er et alvorlig samfunnsproblem som må bekjempes, og regjeringen vil legge bedre til rette for at hver enkelt får frihet til å bestemme hvordan de vil leve livet sitt. Arbeidet krever klare tiltak, bred tilnærming og arbeid på tvers av landegrensene.»

Jeg merker meg at forslagsstillerne legger til grunn at utfordringene knyttet til sosial kontroll er økende med henvisning til antall nye saker til minoritetsrådgivere og integreringsrådgivere i 2019. Jeg deler deres bekymring, og viser også til Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll som i 2019 jobbet med 669 saker, som er det høyeste antallet saker teamet har hatt noen gang. Ifølge teamet selv henger økningen sammen med at Kompetanseteamet blir mer kjent og brukt av hjelpeapparatet, at hjelpeapparatet i større grad har kompetanse til å avdekke saker enn tidligere, og sist, men ikke minst, at hjelpeapparatet har blitt styrket. Blant annet har styrkingen av minoritetsrådgiverordningen i 2018 og 2019 bidratt til langt flere saker fra skolene. Likevel antas det å være store mørketall. Ikke alle saker avdekkes og for noen er det fortsatt en høy terskel for å be om hjelp. En viktig prioritering for regjeringen framover vil være å gjøre viktige hjelpetilak enda mer kjent, ytterligere styrke kompetansen i tjenestene og senke terskelen for at utsatte ber om hjelp.

3.2 Tiltakene

Forslagsstillerne presenterer 15 tiltak for å bekjempe negativ sosial kontroll, under overskriftene "hjelp- og tiltaksapparatet" og "etterlatte barn i utlandet". I det følgende vil jeg gå nærmere inn på hvert av forslagene:

1. *«Stortinget ber regjeringen sikre tilbud om kompetanseheving som gir grunnleggende kunnskap om sosial kontroll for lærere og rådgivere fra barneskole til videregående skole, samt retningslinjer for hvordan skolene skal jobbe systematisk med denne problematikken.»*

Det er presisert i rammeplanen for alle lærerutdanninger at studentene ved endt utdanning skal ha kunnskap om vold og overgrep mot barn og unge, og ferdigheter til å sette i verk tiltak, eventuelt i samråd med andre faglige instanser.

Det tilbys utdanning innenfor rådgiving ved blant annet NTNU og Oslo Met. Negativ sosial kontroll er ikke nevnt eksplisitt i studieplanen, men den tar opp temaer som hvordan veilede utsatte og sårbare personer til å takle utfordringer og mestre livet.

Negativ sosial kontroll er omtalt i Utdanningsdirektoratets veileder "Barn som ikke møter på skolen – for skoler og skoleeiere". Veilederen inneholder blant annet støttemateriell til oppfølgingssamtaler hvis man er bekymret for om eleven skal flytte til utlandet uten sine foreldre, bli etterlatt i utlandet, eller flytte utenlands mot sin vilje. Veilederen omtaler også hva slags plikter ansatte i skolen i slike tilfeller, og den gir informasjon om hvem lærere kan kontakte dersom de er usikre på hvordan de skal vurdere risikoen og alvorlighetsgraden i en sak, eller hvordan de skal gå frem.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har til sammen 49 minoritetsrådgivere på utvalgte skoler i alle landets fylker og i et sentralt basert fagteam. IMDi's fagteam er en nyopprettet veiledningstjeneste for ansatte på skoler som ikke har minoritetsrådgiver, i flykningstjenester, NAV, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Kompetanseheving er en viktig del av minoritetsrådgiveres mandat. Fagteamet samarbeider med skoleeiere og andre relevante sektormyndigheter og aktører, inkl. minoritetsrådgivere på skoler, om kartlegging og gjennomføring av kompetansehevingstiltak.

2. *«Stortinget ber regjeringen senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2021 komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av antall minoritetsrådgivere, slik at elever på videregående skole kan søke råd hos denne tjenesten uavhengig av hvilken skole de går på. Stortinget ber regjeringen også vurdere om det bør tilsettes egne minoritetsrådgivere ved enkelte ungdomsskoler.»*

Antall minoritetsrådgivere har blitt tilnærmet doblet siden 2018, fra 26 til 49 rådgivere på utvalgte skoler i alle landets fylker. I tillegg har IMDi fått i oppgave å etablere et sentralt basert fagteam som skal veilede ansatte på skoler som ikke har

minoritetsrådgiver, i flykningstjenester, NAV, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Kompetanseheving er også en viktig del av minoritetsrådgiveres mandat. Fagteamet samarbeider med skoleeiere og andre relevante sektormyndigheter og aktører, inkl. minortietsrådgivere på skoler, om kartlegging og gjennomføring av kompetansehevingstiltak. Oppdaterte mandat for hhv minoritetsrådgivere på skoler og i det sentralt baserte fagteamet ble i juni 2020 publisert på imdi.no: <https://www.imdi.no/om-imdi/aktuelt-na/tiltak-for-a-styrke-retten-til-a-leve-et-fritt-liv/>

Ytterligere videreutvikling av ordningen vil sees i sammenheng med ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024.

3. *«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for opptrapping av det sosialfaglige arbeidet rettet mot familier som er berørt av sosial kontrollproblematikk, herunder involvering av sivilorganisasjoner med tverr-/flerkulturell kompetanse og oppretting av lavterskeltilbud med familierådgivning.»*

Kulturforståelse, minoritetskompetanse og kunnskap om vold og overgrep er presisert i nye retningslinjer for de sosialfaglige utdanningene. Retningslinjene skal tas i bruk fra høsten 2020. Det er etablert egne etter- og videreutdanningstilbud for ansatte i barnevernet om arbeid med barn og familier med minoritetsbakgrunn. Disse skal bidra til å øke kunnskapen i barnevernet om kulturelle forskjeller knyttet til normer, oppdragelse og barnesyn.

Enkeltpersoner og familier som berøres av negativ kontrollproblematikk kan søke hjelp ved de statlige og kirkelige familievernkontorene. Familievern tjenesten skal hjelpe familier når de har relasjonelle vansker og utfordringer. Tjenesten er et gratis lavterskeltilbud, og er tilgjengelig i hele landet. Familievernet tilbyr i dag samtaler med utgangspunkt i de problemer og livshendelser det søkes hjelp for. Det er for øvrig en rekke organisasjoner/frivillighet som støttes økonomisk av statlige myndigheter i sitt arbeid med utfordringer knyttet til negativ sosial kontroll.

Foreldreveiledningsprogrammet International Child Development program (ICDP) er et tilbud til foreldre som er bekymret for ungdommene sine og til nyankomne innvandrere. I 2020 vil det bli laget rutiner for samarbeid mellom familievernet og de kommunale tjenestene om ICDP.

I Prop. 89 L (2019-2020) Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) er kurs i foreldreveiledning foreslått som et standardelement i introduksjonsprogrammet. Loven behandles i Stortinget den 13. oktober 2020.

4. *«Stortinget ber regjeringen sørge for at alle kommuner skal ha ett felles koordineringspunkt for de ulike hjelpetiltakene mot sosial kontroll, der alle som ønsker hjelp eller veiledning, kan henvende seg.»*

Det tverretatlige fagteamet Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll er en nasjonal råd- og veiledningstjeneste for ansatte i førstelinjetjenestene. Utsatte personer kan også ta direkte kontakt. De fem regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) i Tromsø, Trondheim, Bergen, Oslo og Kristiansand har bla. som oppgave å veilede og spre kunnskap og kompetanse til ulike hjelpetjenester. Videre etablerte IMDi i 2020 et sentralt basert fagteam, som er en veiledningstjeneste for ansatte på skoler som ikke har minoritetsrådgiver, i flykningtjenester, NAV, voksenopplæringsinstitusjoner og andre hjelpetjenester. Fagteamet samarbeider med skoleeiere og andre relevante sektormyndigheter og aktører, inkl. minoritetsrådgivere på skoler, om kartlegging og gjennomføring av kompetansehevingstiltak.

By- og regionforskningsinstituttet NIBRs rapport "Mange vil hjelpe, men hjelper det? En gjennomgang av hjelpetjenester for personer utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse" ble lansert i juni 2020, og har bla. anbefalinger om å sørge for tverrfaglig samarbeid og samordning omkring enkeltbrukere. Anbefalingene blir vurdert i forbindelse med utviklingen av ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024, som nå pågår.

5. *«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvide bestemmelsene om avverging av kjønnslemlestelse i straffeloven § 284 til å omfatte tvangsekteskap og disiplinerende tiltak mot barn i strid med norsk lov.»*

I Prop. 66 L (2019-2020) om endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslige tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv.) foreslås endringer i avvergingsplikten. Det foreslås at terrorhandlinger og terrorforbund, alvorlig miljøkriminalitet, tvangsekteskap, grov menneskehandel og grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år skal omfattes av avvergingsplikten.

Det foreslås også å utvide avvergingsplikten for kjønnslemlestelse slik at den gjelder for alle, og ikke bare for enkelte yrkesgrupper. Dette er et tiltak i kampen mot kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll. Saken er til behandling i justiskomiteen.

6. *«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at negativ sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.»*

Meldeplikten til barneverntjenesten vil bli omtalt i den kommende lovproposisjonen med forslag til ny barnevernslov. Det følger ellers av dagens barnevernsloven § 6-4 at offentlige myndigheter av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, skal gi opplysninger til kommunens barnevernstjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger alvorlig omsorgssvikt. Negativ sosial kontroll kan være en

form for omsorgssvikt eller mishandling som utløser plikt til å melde fra til den kommunale barneverntjenesten.

Det legges til grunn at gjeldende regler om undersøkelser i barnevernet er dekkende. Det vil ikke være hensiktsmessig med en særregel om at alle saker der det er mistanke om negativ sosial kontroll skal undersøkes av barnevernet. Det må vurderes konkret ut fra forholdene i den enkelte sak, men vilkårene for å åpne undersøkelse vil kunne være oppfylt der det foreligger mistanke om negativ sosial kontroll.

Barnevernstjenesten har rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon når det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernsloven. Dersom barnevernstjenesten mottar en melding om at en ungdom er utsatt for negativ sosial kontroll, skal den åpne undersøkelsessak og gjennomføre de undersøkelser som er nødvendig for å avklare bekymringen. Dette gjelder med mindre barnevernstjenesten finner at bekymringsmeldingen er klart ubegrunnet. Ved fare for at et barn kan bli vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernstjenestens leder umiddelbart fatte et midlertidig akuttvedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet.

Det er barnevernstjenesten som ut fra de konkrete forholdene i saken må vurdere om det er grunn til å anbefale omsorgsovertakelse. Vilkårene for å overta den daglige omsorgen er imidlertid strenge, og i mange tilfeller vil mindre inngripende tiltak være tilstrekkelige.

Det pågår forøvrig arbeid med å gjennomføre en juridisk utredning av begrepet negativ sosial kontroll, for å vurdere hvordan begrepet brukes og forstås i en rettslig kontekst. Utredningen vil følges opp i sammenheng med ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024.

7. *«Stortinget ber regjeringen innføre retningslinjer som sikrer at ressursteam kobles raskt inn når barn har udokumentert fravær fra skolen, for å sikre barnets rett til utdanning.»*

Det er kommunen som skal oppfylle barns rett til offentlig grunnskoleopplæring, og kommunen har derfor et oppfølgingsansvar dersom en elev ikke møter på skolen. Dette gjelder både elever som ikke møter til skolestart, elever som har fravær uten at det er meldt fra om sykefravær eller det er innvilget permisjon, og elever som har fravær av lengre varighet enn det er innvilget permisjon for. Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en veileder for skoler som opplever at barn ikke møter på skolen. Hensikten med veilederen er å bidra til at kommunene behandler slike saker mest mulig likt, og å sikre at barn i opplæringspliktig alder får oppfylt sin rett og plikt til grunnskoleopplæring. Direktoratet har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet sett på hvordan en tydeligere oppfølgingsplikt for skolene mot fravær i grunnskolen kan utformes. Opplæringslovutvalget foreslo i NOU 2019: 23 også en eksplisitt plikt til å

følge opp elever med høyt fravær. NOU-en har vært på høring, og forslaget behandles nå av Kunnskapsdepartementet.

Direktoratet vil snart publisere en oppdatert veileder om oppfølging av fravær i grunnskolen. Alle ansatte i skolen har plikt til å være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, og å melde fra til barneverntjenesten dersom de har grunn til å tro at barnet blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Dette følger av opplæringsloven § 15-3.

8. *«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om en ny ordning for forhåndsgodkjenning av skolegang på grunnskole i utlandet for å sikre barnet tilgang på tilstrekkelig undervisningskvalitet.»*

Barn i opplæringspliktig alder (i hovedsak fra 6 til 16 år) har plikt til grunnskoleopplæring og rett til en offentlig grunnskoleopplæring (opplæringsloven § 2-1). Plikten til grunnskoleopplæring begynner når barnet har oppholdt seg i Norge i tre måneder, og faller tilsvarende bort dersom et opphold utenfor landet varer i mer enn tre måneder. Dersom barnet ikke har plikt til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven og deltar i skoletilbud i utlandet, reguleres ikke dette av norske utdanningsmyndigheter.

9. *«Stortinget ber regjeringen utvide oppfølgingstjenestens mandat til å kartlegge og melde fra ved mistanke om tvangsplassering i utlandet.»*

Oppgaven til oppfølgingstjenesten er å følge opp de som har droppet ut av videregående, og den kan også jobbe forebyggende med å hindre frafall. De skal ha oversikt over hvem som ikke er i videregående og skal koordinere tiltak. Oppfølgingstjenesten samarbeider med fylkeskommunale, kommunale og statlige instanser som også har ansvar for ungdom. Opplysningsplikt til barnevernet jf. barnevernloven § 6-4 gjelder også for ansatte i oppfølgingstjenesten, det samme gjelder avvergingsplikten jf. straffeloven § 254-256 og 261.

10. *«Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder om opplysnings- og avvergingsplikten og unntaksreglene fra taushetsplikten for å styrke samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner. I denne forbindelse må det gjennomføres en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers, godt kjent med dette.»*

Det er laget en digital informasjons- og veiledningsside om hvem avvergingsplikten gjelder for og hva den innebærer på <https://plikt.no/>. Forslag til videreutvikling av rutiner, veiledere og implementering av disse vil tas inn i pågående arbeid med ny plan "Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold" for 2021-2024.

11. «Stortinget ber regjeringen innføre rutiner for rapportering der aktuelle etater som skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.»

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har utarbeidet tverretatlige retningslinjer om barn som står i fare for eller har blitt etterlatt i utlandet. Dette i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Helsedirektoratet, Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet. Rutinene ble oppdatert i 2020 og er publisert på https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/etterlatte_barn/. I tillegg er retningslinjer om samme tema, men for personer over 18 år, ferdigstilt og skal publiseres av Bufdir.

Norske myndigheter kan i begrenset grad yte bistand til barn når de er etterlatt i utlandet. De tverretatlige retningslinjene gjennomgår hvilken bistand som kan ytes når barnet befinner seg i utlandet og er etterlatt. Det er nasjonale myndigheter i hvert enkelt land som må undersøke situasjonen for barn som befinner seg i landet, også barn som er borgere av andre land. Norske myndigheter må samarbeide med nasjonale myndigheter i andre land i denne type saker. Utenrikstjenesten må forholde seg til folkerettslige rammer og vertslandets regelverk og kan ikke bistå i strid med dette.

Å utarbeide konkrete oversikter reiser en rekke kompliserte problemstillinger knyttet til taushetsplikt og personvern. Spørsmålet må eventuelt utredes nærmere.

12. «Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i lovverket som sikrer at myndighetene bedre kan følge opp og hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.»

Fra 1. juli 2016 sluttet Norge seg til Haagkonvensjonen 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn. Konvensjonen legger til rette for samarbeid mellom konvensjonsstater om beskyttelsestiltak for barn, når barn har tilknytning til flere land. Haagkonvensjonen kan bidra til at flere saker løses til barnets beste. Bufdir er sentralmyndighet for konvensjonen.

Etter Haagkonvensjonen 1996 er det den stat der barnet har sitt vanlige bosted som kan treffe beskyttelsestiltak for barn. Barnets oppholdsstat kan likevel treffe beskyttelsestiltak i hastesituasjoner og midlertidige beskyttelsestiltak. I forbindelse med Norges tilslutning til Haagkonvensjonen 1996 ble det gjort endringer barnevernslovens virkeområde, jf. § 1-2, for å sikre at loven ble i bedre samsvar med konvensjonen. For barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i en

annen stat, kan det kun treffes vedtak om omsorgsovertakelse og langvarig plassering på institusjon, jf § 1-2 annet ledd. Det er imidlertid presisert i forarbeidene at barnevernstjenesten må gjennomgå bekymringsmeldinger og undersøke saker på vanlig måte når barn oppholder seg i utlandet.

Etter dagens lov har ikke barnevernstjenesten plikt til å tilby hjelpetiltak til barn i andre stater eller til foreldre, selv om foreldrene oppholder seg i Norge. Barne- og familiedepartementet har imidlertid ved flere anledninger understreket at kommunen kan og bør tilby foreldre hjelpetiltak når barn med vanlig bosted i Norge oppholder seg i en annen stat og har særlig behov for hjelp, for eksempel når barn står i fare for å bli utsatt for tvang eller negativ sosial kontroll. Barne- og familiedepartementet har vurdert om barneverntjenesten bør ha flere virkemidler for å hjelpe barn som oppholder seg i utlandet. I høringsnotatet til ny barnevernslov ble det foreslått å innføre en plikt for barneverntjenesten til å tilby foreldre hjelpetiltak når et barn med vanlig bosted i Norge oppholder seg i utlandet og har særlig behov for hjelp. En forutsetning er at foreldrene oppholder seg i Norge og tiltaket må kunne iverksettes i Norge. Hjelpetiltak rettet mot foreldrene anses som et egnet hjelpetiltak ut fra barnets behov. Bestemmelsen vil være særlig aktuell når et barn er sendt ut av landet mot sin vilje og utsettes for tvang eller negativ sosial kontroll, men den er ikke begrenset til disse tilfellene. Bestemmelsen vil gjelde uavhengig av hvilket land barnet oppholder seg i. Barne- og familiedepartementet arbeider nå med å følge opp høringen, og skal etter planen legge frem en proposisjon med forslag til ny barnevernslov våren 2021.

13. *«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til utvikling av en treffsikker metodikk og koordinering mellom offentlige myndigheter i internasjonale saker som gjelder barn som blir etterlatt i utlandet, for å sikre at det jobbes tverretatlig og integrert med disse sakene.»*

Regjeringen nedsatte i februar 2019 en ekspertgruppe for å få råd om hvordan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet uten at de ønsker det. Rapporten "Det var ikke bare ferie" forelå i mai 2020 med 45 anbefalinger, inkl. å opprette en nasjonal operativ og koordinerende funksjon i utenlandssaker. Forslagene blir vurdert i sammenheng med utvikling ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024.

14. *«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer som sikrer at foreldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang, sanksjoneres økonomisk gjennom dagbøter og trekk i barnetrygden for hele perioden de har udokumentert skolefravær for sitt barn.»*

Arbeids- og velferdsdirektoratet har opplyst om muligheten for stans i barnetrygden, at saksbehandlingssystemet ikke behandler hvert barn individuelt, og at årsak til stans i barnetrygden ikke blir ført. Dersom ett av barna som en forelder mottar barnetrygd for flytter til utlandet, registreres dette ikke som et vedtak om opphør/stans

av barnetrygd, men som et vedtak om reduksjon av barnetrygden. Det er kun når barnetrygden opphører for alle barna som en forelder får barnetrygd for, at resultatkode "opphør" blir benyttet. Stans av barnetrygd som sanksjon reiser en rekke kompliserte problemstillinger av prinsipiell og praktisk karakter. Spørsmålet må eventuelt utredes nærmere.

15. «Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utvikle et program for å ivareta barn og ungdom som har vært etterlatt i utlandet, også etter retur til Norge, slik at de får nødvendig hjelp til å komme i gang med en ny start.»

Regjeringen nedsatte i februar 2019 en ekspertgruppe for å få råd om hvordan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet uten at de ønsker det. Rapporten "Det var ikke bare ferie" forelå i mai 2020 med 45 anbefalinger, inkl. oppfølging av unge over 18 år etter retur. Forslagene blir vurdert i sammenheng med utvikling ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021-2024.

Med hilsen

Guri Melby

Kopi

Barne- og familiedepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Utenriksdepartementet

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskaps- og integreringsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

20/3600-

20. november 2020

**Spørsmål til statsråd Guri Melbys svarbrev av 7. september 2020 -
Dok. 8: 132 S (2019-2020)**

Jeg viser til e-post sendt 12. november 2020 med spørsmål til mitt svarbrev til kommunal- og forvaltningskomiteen angående Dokument 8: 132 S (2019 2020), forslag nr. 14. Det bes om en grundigere gjennomgang av gjeldende bestemmelser i barnetrygdloven og opplæringsloven, og i hvilken grad de kan benyttes i tilfeller der barn holdes i utlandet og holdes vekk fra pliktig opplæring. Redegjørelsen nedenfor for gjeldende lovbestemmelser i barnetrygdloven er innhentet fra Barne- og familiedepartementet.

Videre etterspørres status i arbeidet med tre anmodningsvedtak på området negativ sosial kontroll og æresvold, vedtak 785 og 788, 29. mai 2018, og vedtak 497, 14. april 2020.

Gjeldende lovbestemmelser i barnetrygdloven og opplæringsloven med betydning for tilfeller der barn holdes i utlandet mot sin vilje

Alle barn i Norge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Det er foreldrene eller andre som har omsorg for barnet som har hovedansvaret for å påse at barnet får den grunnskoleopplæringen den har rett og plikt til. Kommunen har ansvar for at alle barn som er bosatt i kommunen får oppfylt retten til offentlig grunnskoleopplæring. Hvis en elev er borte fra den pliktige opplæringen og foreldrene eller andre som har omsorgen for barnet har skyld i fraværet, kan foreldrene eller de som har omsorg for barnet, på visse vilkår, straffes med bøter. Dette følger av opplæringsloven § 2-1.

Barnetrygdloven gir rett til barnetrygd for barn som er bosatt i Norge. Opprinnelig kunne barnet ha utenlandsopphold på inntil tolv måneder uten at barnetrygden falt bort. Bestemmelsen ble strammet inn i 2007 og i 2016. Nå faller barnetrygden bort ved midlertidig fravær fra Norge som varer mer enn tre måneder.

Retten til barnetrygd er altså knyttet til om barnet oppholder seg i Norge eller ikke. NAV vurderer ikke om barnet har lovlig eller ulovlig fravær fra skolen under utenlandsoppholdet.

Innstrammingene i 2007 og 2016 var begrunnet i integreringshensyn og i bekymring for at lange utenlandsopphold kan være uheldig for utdanningsløpet i Norge. I 2007 ble det dessuten innført en plikt for skoler til å melde fra til NAV når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold. Skolene må melde fra ved utenlandsopphold som overstiger tre-fire uker. Skolene kan ikke pålegges ansvar for å holde oversikt over hvor elevene befinner seg i lovlige ferier eller når det er gitt lovlig permisjon. Det vil derfor være når elever har fravær utenom de ordinære feriene eller når det er gitt lovlig permisjon, og eventuelt i tilknytning til slik ferie eller permisjon, at skolen skal melde fra hvis fraværet kan skyldes utenlandsopphold. Når NAV får en melding om mulig utenlandsopphold fra skolen, kan etaten vurdere om retten til barnetrygd er i behold. Hvis barnetrygden stanses i slike tilfeller, er det fordi barnet ikke fyller kravet til opphold i Norge, ikke fordi barnet eventuelt har ulovlig fravær fra skolen. Stans/reduksjon av barnetrygd kan altså i dag ikke brukes som sanksjon i tilfeller der elever har ulovlig fravær fra skolen.

Bruk av barnetrygden som sanksjon vil være en prinsipiell endring som må utredes nærmere og som krever lovendring. Blant annet må man vurdere hvilke tilfeller som skal omfattes og hva vilkårene for stans skal være. Det må også blant annet tas stilling til hvem som skal avgjøre når vilkåret "foreldre som systematisk og bevisst hindrer sine barn pliktig skolegang" er oppfylt. En slik vurdering kan vanskelig legges til NAV.

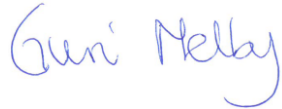
Status for oppfølging av vedtak 785 og 788, 29. mai 2018, og vedtak 497, 14. april 2020

Kunnskapsdepartementet har ansvar for oppfølging av vedtak 785, 29. mai 2018, og vedtak 497, 14. april 2020. Vedtakene er under behandling, og departementet har regedgjort for oppfølging av vedtakene i Prop. 1 S (2020-2021). Oslo Economics har på oppdrag fra departementet gjennomført en kartlegging av kommunenes kjennskap til saker om barn som er etterlatt i utlandet mot sin vilje, som en del av regjeringens oppfølging av særskilte tiltak for å hindre at barn blir etterlatt i utlandet, og regjeringens integreringsstrategi (2019–2022). Rapporten ble publisert i januar 2019. I begynnelsen av 2019 satte regjeringen ned en ekspertgruppe for å få råd om hvordan man kan forebygge at barn og ung blir etterlatt i utlandet uten at de ønsker det. Rapporten «Det var ikke bare ferie» kom i mai 2020 med 45 anbefalinger som blir vurdert i forbindelse med utarbeidelse av ny handlingsplan om frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for 2021–24. Vedtak 785 og 497 følges opp i forbindelse med dette.

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for oppfølging av vedtak 788, 29. mai 2018. Vedtaket er under behandling, og det er regedgjort for oppfølging av vedtaket i Justis- og beredskapsdepartementets Prop. 1 S (2020-2021). Regjeringen satt i februar 2019 ned en ekspertgruppe for å gi råd om hvordan man kan forebygge at barn og unge blir etterlatt i utlandet mot sin vilje. Ekspertgruppen overleverte rapporten i mars 2020. Ekspertgruppen anbefaler at det settes ned et eksternt juridisk utvalg som skal gå gjennom det samlede

regelverket på feltet. Rapporten peker blant annet på ulike strafferettslige problemstillinger som kan inngå i en slik ekstern juridisk utredning. Justis- og beredskapsdepartementet vil i samråd med andre berørte departementer vurdere hvordan anbefalingene i rapporten skal følges opp.

Med hilsen

Guri Melby

